

Okres od 110 do 40 tys. lat BP identyfikowany jest z ludźmi archaicznymi, zamieszkującymi Europę od setek tysięcy lat. Ludzie ci reprezentujący populacje neandertalczyków w pierwszej części tego okresu (110-50 tys. lat) posługiwali się jednolitymi sposobami radzenia sobie w warunkach ostatniego glacjału zasiedlając różne miejsca, eksploatując różnorodne zasoby, a przede wszystkim wykonując podobne narzędzia kamienne. Okres ten jest określany mianem późnej fazy paleolitu środkowego. Od około 48 tys. lat BP do 40, a gdzie nie gdzie aż do 35 tysiąclecia, zaszły pewne zmiany w wyglądzie narzędzi. Część badaczy twierdzi, że jest to rezultat kontaktów rdzennej ludności neandertalskiej z przybyszami z południa, tj. ludźmi współczesnymi anatomicznie. Z tego też względu okres ten jest nazywany przejściem z paleolitu środkowego do górnego.

Naszym zdaniem ten scenariusz nie jest jednak zgodny z obecnymi danymi, i z tego względu zaproponowaliśmy niniejszy projekt. Uważamy, że granica około 50-48 tys. lat temu dla niektórych obszarów, w tym doliny Odry, jest iluzoryczna. Sądzymy, że proces rozwoju środkowego paleolitu mógł trwać w dolinie Odry znacznie dłużej, a pierwsza faza okresu przejściowego była konsekwencją ewolucji rodzimych ugrupowań. Dopiero po 45 tysiącleciu lub nawet później w rejonie doliny Odry mogły pojawić się pierwsze oznaki pośrednich lub bezpośrednich kontaktów z alochtoniczną kulturą ludzi współczesnych anatomicznie.

Aby udowodnić przedstawioną hipotezę musimy przeanalizować liczne dane pochodzące z serii najlepiej zachowanych stanowisk archeologicznych. Będziemy opierać się na grupie stanowisk zlokalizowanych na terenie południowej i środkowej części dorzecza Odry. Na tych obszarach brak jest rzeźby, gdzie mogły wytworzyć się jaskinie lub schroniska skalne, a zatem będziemy opierać się na tzw. stanowiskach otwartych. Wybór obszaru dorzecza Odry nie jest oczywiście przypadkowy. To tutaj odnotowano największą liczbę stanowisk otwartych z tego okresu w Polsce. Duża liczba pozostałości z tego okresu pozostaje w związku z funkcją szlaku tranzytowego, jaką pełniła dolina Odry od początków kolonizacji Europy Środkowej.

Badania przewidziane w projekcie będą obejmować następujące obszary: 1. produkcja i wykorzystanie narzędzi kamiennych; 2. sposoby zdobywania pożywienia w postaci fauny łownej; 3. ustalenie tego, gdzie i oraz co wykonywano w miejscach dłuższego lub krótszego pobytu; 4. ocena tła chronologicznego i paleośrodowiskowego epizodów osadniczych. Badania wyrobów kamiennych będą ukierunkowane m.in. na rekonstrukcję sposobów ich wytwarzania i użytkowania w oparciu o złożenie pozostałości produkcyjnych wsparte analizą cyfrowych modeli 3D, a także ekspertyzą mikroskopową. Sposoby zdobywania pożywienia będą oparte na badaniach szczątków faunistycznych, które będą miały charakter dwutorowy. Po pierwsze, przeprowadzona zostanie analiza szczątków ilustrująca udział poszczególnych gatunków, liczbę osobników oraz wiek w określonych stanowiskach. Po drugie, zostaną przeprowadzone analizy które rozstrzygną, które szczątki były efektem aktywności ludzi. Pozwoli to poznać strategię łowiecką.

Ocena wielkości i struktury stanowisk, które są pozostałościami obozów lub jedynie miejsc przygotowania narzędzi, będzie wykonana w oparciu o analizę danych dotyczących przestrzennej lokalizacji znalezisk kamiennych i szczątków faunistycznych w połączeniu z informacjami na temat budowy geologicznej stanowisk. Zostanie wykonana przy pomocy narzędzi systemu informacji geograficznej (ang. GIS).

Rekonstrukcja tła przyrodniczego oraz ocena wieku epizodów osadniczych będzie wymagać podjęcia badań terenowych i laboratoryjnych. Przewiduje się przeprowadzenie analiz próbek osadów celem określenia ich pochodzenia oraz dynamiki powstawiania sedymentów. Ocena wieku będzie opierać się na wykonaniu datowań próbek osadów mineralnych metodą optoluminescencji (OSL) oraz próbek materii organicznej za pomocą metody radiowęglowej AMS.

Sądzymy, że realizacja tego projektu pozwoli dowieść, że w rejonie doliny Odry ludzie archaiczni, podobnie jak na innych obszarach, położonych na północ od Alp, przebywali co najmniej aż do około 45 tysiąclecia BP. W ostatnim okresie byli zdolni do wprowadzenia pewnych zmian w kulturze materialnej i symbolicznej w sposób niezależny od ludzi anatomicznie współczesnych, którzy jak pokazują obecne dane, w ciągu dwóch lub trzech tysięcy lat doprowadzili do całkowitego zaniku śladów środkowego paleolitu.